

ถอดบทเรียนหลักการบริหารงานจากการเนรเทศสู่ป่า
ในละครโทรทัศน์ “สีดาราม คีกรักมหาลังกา”
Principle of Management Lessons Learned
From the Deportation to the Forest
In the Television Drama “SiyaKe Ram”

ชลลดา พงศ์พัฒนโยธิน¹

บทคัดย่อ

มหากาพย์เรื่องรามายณะของอินเดียในฉบับละครโทรทัศน์ เป็นวรรณกรรมที่สะท้อนแนวคิดรอบด้านทั้งในเชิงศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการบริหารงานของผู้บริหารระดับสูง การถอดบทเรียนหลักการบริหารงานครั้งนี้มุ่งเน้นตอนที่ตัวละครเอกฝ่ายชายคือพระราม และตัวละครเอกฝ่ายหญิงคือพระนางสีดาถูกเนรเทศสู่ป่าต่างวาระโอกาสกัน แต่ทั้งสองเหตุการณ์นั้นก่อให้เกิดสภาวะที่ยากลำบากสำหรับการตัดสินใจในฐานะผู้บริหารจนสามารถถอดบทเรียนหลักการบริหารงานได้ดังนี้ ความประนีประนอมการยอมเพื่อชัยชนะ การเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาส การสละสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม การยึดแนวทางประชาธรรมและการมีส่วนร่วมซึ่งหลักการบริหารงานดังกล่าวนี้ยังสอดคล้องกับหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้บริหารในการครองคน ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

คำสำคัญ : การบริหารงาน ผู้บริหาร ถอดบทเรียน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
e-mail: chollada65@yahoo.com

Principle of Management Lessons Learned From the Deportation to the Forest In the Television Drama “SiyaKe Ram”

Chollada Pongpattanayothin

Abstract

The epic Ramayana of India in the TV series “SiyaKe Ram” was a literature that reflected the all-round concepts of religion, tradition, culture, and especially the administration of senior executive. This lesson learned of principles of management was to focus on the deportation to the forest of the male protagonist (Ram) and the female protagonist (Siya). Both of these events caused a difficult to make decisions as executives. The deportation to the forest could be originated the lesson learned of management as follow: Compromise, Yield to Win, Turn Crisis into Opportunity, Self-Sacrifice for Public, Fairness Populace, and Participation. The principle of this management was consistent with the “Four Sublime States of Mind”, which was the principle for executives to prolonging people, including Loving-Kindness, Compassion, Sympathetic Joy, and Equanimity.

Key Words : Management, Executive, Lessons Learned

บทนำ

ละครโทรทัศน์ชุด “สี่ดารา คีร์กัมहाลกา” เป็นละครชุด (Series) ที่สร้างขึ้นจากมหากาพย์ของอินเดียที่คนไทยคุ้นชิน คือ “รามายณะ” หรือ “รามเกียรติ์” มีเนื้อเรื่องยาวกว่า 100 ตอน เผยแพร่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 (หมายเลข 27) ในช่วงปี พ.ศ. 2560 ถึงแม้ว่าละครได้อวสานไปเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่เนื่องด้วยเกิดกระแสความนิยมอย่างแพร่หลาย จึงมีการนำมาออกอากาศซ้ำ (Rerun) อีกครั้งในช่วงเวลาหลังจากออกอากาศครั้งแรกไม่นานนักตามแบบฉบับของละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมสูงที่มักจะอิงกระแสของผู้ชมตามสำนวนที่ว่า “ตีเหล็กตอนร้อน” โครงเรื่องหลักของฉบับละครโทรทัศน์อินเดียกับฉบับที่เป็นวรรณกรรมไทยมีความคล้ายคลึงกัน แต่รายละเอียดปลีกย่อยรวมถึงตัวละครบางตัวในการดำเนินเรื่องนั้นมีความแตกต่างกันออกไปบ้างพอควรเนื่องจากวรรณกรรมเรื่องนี้มีเนื้อหาที่สลับซับซ้อน และได้ชื่อว่าเป็นวรรณกรรมอิงลัทธิความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูอยู่มาก แต่ละประเทศจึงนำไปปรับเปลี่ยนหรือเสริมแต่งให้กลมกลืนไปตามวัฒนธรรมของตน โดยเฉพาะเมื่อนำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์ต้องตีความจากตัวอักษรเป็นตัวละครที่มีชีวิต จึงอาจมีการเสริมเติมแต่งขึ้นเพื่อให้เกิดอรรถรสในการรับชม ซึ่งการนำเสนอแนวคิดหลักการบริหารงานในครั้งนี้ ยึดตามสำนวนที่ว่า “ดูหนึ่งดูละคร แล้วย้อนดูตัว” กล่าวคือเป็นการถอดบทเรียนจากเนื้อหาสาระที่นำเสนอในละครโทรทัศน์เป็นสำคัญ

บริบททั่วไปของการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียน (Lessons Learned) เป็นคำที่ใช้ในบริบทของการจัดการความรู้ ซึ่ง วราจนา จันทรัง (2557: 1) ได้นำเสนอขอบเขตของการถอดบทเรียนไว้ว่า “เป็นทั้งแนวคิดและเครื่องมือเพื่อสร้างการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้” โดยเป็นกระบวนการ “สกัด” หรือ “ตกผลึก” ข้อมูลความรู้จากการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่พิจารณาแล้วเห็นว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะหรือกลุ่มบุคคลอื่นในอนาคต จึงนำองค์ความรู้ดังกล่าว มาประมวลและสร้างสรรค์ให้เป็นเอกสารสนเทศที่จับต้องได้ในรูปแบบของ บทความหนังสือตำรา คู่มือ หรือรูปแบบอื่น ๆ สำหรับใช้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาต่อยอดให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

การถอดบทเรียนหลักการบริหารงานครั้งนี้ เลือกนำเสนอเฉพาะตอนที่กล่าวถึงการเนรเทศสุปัฏา เนื่องจากเป็นตอนที่สร้างความรู้สึกเศร้าสะเทือนอารมณ์มากที่สุด การเนรเทศสุปัฏาในที่นี้นำมาถอดบทเรียนสองตอนหลัก คือ ตอนเนรเทศพระราม และตอนเนรเทศพระนางสีดา ซึ่งทั้งสองตอนเกิดจากเหตุปัจจัยแตกต่างกัน บทความนี้มุ่งสะท้อนแนวคิดของผู้บริหารที่ต้องตัดสินใจในสภาวะที่ยากลำบากยิ่ง แต่ในสภาวะดังกล่าว ล้วนแต่มีเหตุและผลในตัวเอง และสามารถนำมาเป็นตัวแบบในการตัดสินใจในยุคปัจจุบันได้ตามมุมมองของแต่ละบุคคล

ถอดบทเรียนการเนรเทศสู่ป่าครั้งแรก

การเนรเทศสู่ป่าครั้งแรกนี้เป็นการเนรเทศพระราม ซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายของเรื่องเป็นผู้ยืนมั่นในเกียรติและศักดิ์ศรีของราชวงศ์เหนือสิ่งอื่นใด ด้วยเหตุที่ราชวงศ์นี้มีบรรพบุรุษที่เกริกเกียรติเกรียงไกรสืบทอดความดีงามหรือความ “ชอบธรรม” มาอย่างยาวนานหลายชั่วอายุคน จึงสันนิษฐานว่าเป็นที่มาของการตั้งชื่อวรรณกรรมว่า “รามเกียรติ์” ซึ่งคำว่า “เกียรติ” มีความหมายเดียวกับคำว่า “เกียรติ” แปลว่า ชื่อเสียง ความยกย่องนับถือ ความมีหน้ามีตา คำสรรเสริญ คำเล่าลือ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 150) ดังนั้น “รามเกียรติ์” จึงมีความหมายว่า “เกียรติของราม” หรือ “การยกย่องนับถือราม”

เหตุของการยอมถูกเนรเทศสู่ป่า เริ่มจากในยุคที่ยังไม่ได้ใช้ระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ทุกคนมีสิทธิเสียงในการเลือกตั้งนั้น การแต่งตั้งผู้สืบทอดการบริหารงาน โดยเฉพาะผู้บริหารระดับสูงมักสืบทอดโดยทางสายเลือด ซึ่งหากมีการวางตัวบุคคลตามลำดับชั้นไว้อย่างชัดเจนและบุคคลนั้นมีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งมักไม่มีปัญหาในการแต่งตั้ง แต่หลายกรณีที่มีการแต่งตั้งผู้สืบทอดตำแหน่งไม่ได้ราบรื่นเสมอไป อันเนื่องด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น ผู้สืบทอดตำแหน่งมีคุณสมบัติเหมาะสมหลายคน ผู้สืบทอดตำแหน่งมีคุณสมบัติไม่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ และหลายกรณีที่ “ผู้อุปถัมภ์” หรือ “ผู้สนับสนุน” เบื้องหลังมีอคติ และต้องการให้ “คนของตนเอง” ขึ้นครองอำนาจ เนื่องจากต้องการหลักประกันความมั่นคงของตนเอง จึงทำให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันและนำมาซึ่งความลำบากใจของผู้บริหารที่จะมอบอำนาจสืบทอดแก่ทายาทต่อไป

ดังเช่นในมหากาพย์ “สีดาราม ศีกรักรมทาลงกา” กรณีที่มหาราชทศรถตัดสินใจมอบอำนาจให้แก่พระรามซึ่งเป็นรัชทายาทโดยชอบธรรม ในฐานะที่เป็นพระโอรสองค์แรกที่เกิดจากอัครมหาราณีกาสรีริยาผู้ซึ่งมีคุณสมบัติถึงพร้อมด้วยประการทั้งปวงได้ขึ้นครองบัลลังก์สืบทอดการเป็นผู้บริหารบ้านเมืองแทนพระองค์ แต่การตัดสินใจครั้งนี้มีผู้ไม่เห็นชอบด้วยคือพระนางไภยเกศซึ่งเป็นราณียองอันเนื่องมาจากการยุยงส่งเสริมจากคนใกล้ชิดอีกทอดหนึ่งคือนางกัจจิก และอาจผนวกกับอารมณ์ความรู้สึกแบบอัตถิพิศคือความรักบุตรในสายโลหิตของตนเองคือพระพรต ต้องการให้บุตรมีอำนาจอันจะนำมาซึ่งเสถียรภาพความมั่นคง (ทั้งของตนเองและของบุตร) พระนางซึ่งเคยทำคุณไว้กับพระสวามีจึง “ทวงสัญญา” ที่เคยให้คำมั่นไว้ว่าสามารถขอสิ่งที่ปรารถนาได้สองประการ พระนางจึงร้องขอประการแรกคือ ยกตำแหน่งมหาราชให้พระโอรสคือพระพรต และประการที่สองคือให้พระรามออกเดินป่าเป็นเวลา 14 ปี โดยห้ามเข้าไปพำนักพักพิงในหมู่บ้าน ในเมือง หรือในที่ชุมชนใด ๆ ต้องอยู่เฉพาะในป่าและนอกอาณาบริเวณชุมชนเท่านั้น ซึ่งคำร้องขอนี้สร้างความลำบากใจและทุกข์ใจอย่างแสนสาหัสแก่ “ผู้บริหารสูงสุด” คือมหาราชทศรถและเหตุแห่งทุกข์นี้ส่งผลถึงชีวิตของพระองค์ในเวลาต่อมา

ในฐานะผู้บริหาร การตัดสินใจครั้งนี้คงจะยากยิ่งนัก หากคู่กรณีต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน แต่สถานการณ์นี้ได้คลี่คลายลงเนื่องจากคู่กรณีฝ่ายพระราม ยินยอมปฏิบัติตามคำร้องขอโดยคุณ โดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ และยังคงกล่าวกับนางไถ่ยกีว่า “เพียงแค่นี้เองหรือ (ที่ท่านแม่ต้องการ)” ประโยคนี้ทำให้พระนางถึงกับอึ้งและตกตะลึงด้วยความคาดไม่ถึงว่าจะได้สิ่งที่ต้องการง่ายดายถึงเพียงนี้ แต่ในเวลาต่อมาผลกระทบจากการยินยอมตามคำร้องขอของพระนางที่ได้ถูกเติมเต็ม กลับมีความรุนแรงและกระจายตัวไปทั่วแคว้นแคว้น กลายเป็นความทุกข์และความสูญเสียอันประมาณมิได้ และเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพลัดพรากของพระรามกับสีดาในเวลาต่อมา แต่ท้ายที่สุดอคติทั้งมวลกลับสลับซับซ้อนกลายเป็นความรู้สึกผิดใจเป็นเวลายาวนานเท่ากับระยะเวลาของการเนรเทศพระราม

จากกรณีศึกษาดังกล่าวสามารถสร้างมุมมองในเชิงหลักการบริหารงานในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ความประนีประนอม (Compromise) ในองค์กรโดยทั่วไปมักมีความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายอยู่เสมอ ในฐานะผู้บริหารจึงต้องดำรงความเป็นคนกลางและความเป็นกลางให้มากที่สุด บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารคือการประนีประนอมให้ทุกฝ่ายลดทิฐิมานะและอัตตาของตนเองลง เมื่อแต่ละฝ่ายยอมก้าวถอยคนละก้าว การแก้ปัญหาจึงจะสำเร็จลงได้ด้วยดี แต่ในกรณีของพระราม พระองค์ยอมถอยสุดหนทางเนื่องด้วยความเป็น “ผู้น้อย” ของตนเอง และคู่กรณีเป็น “ผู้ใหญ่” และที่สำคัญคือเป็น “บุพการี” ดังนั้น การโอนอ่อนผ่อนตามจึงเกิดจากพื้นฐานของ “ความกตัญญูรู้คุณ” เป็นองค์ประกอบสำคัญ

2. การยอมแพ้เพื่อชัยชนะ (Yield to Win) โดยทั่วไปเมื่อเกิดความขัดแย้งในองค์กร ฝ่ายที่ความต้องการได้รับการเติมเต็มมักถูกมองว่าเป็น “ผู้ชนะ” แต่หากพิจารณาในอีกมุมมองหนึ่ง การเป็นผู้ชนะไม่ได้หมายความว่าได้รับการยอมรับจากมวลชนเสมอไป และหากชัยชนะนั้นได้มาด้วยความไม่ชอบธรรมและทำให้อีกฝ่ายได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อน (ดังเช่นกรณีการเนรเทศพระรามซึ่งมวลชนมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าไม่ชอบธรรม) ผู้พ่ายแพ้จะได้รับความเห็นอกเห็นใจอย่างท่วมท้น โดยเฉพาะหากผู้แพ้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม คະแนนความสงสารและเห็นใจจะยิ่งทวีคูณซึ่งกลยุทธ์การยอมแพ้เพื่อชัยชนะดังกล่าวนี้มีปรากฏอยู่ในตำราพิชัยสงครามด้วยเช่นกัน ดังนั้น การยอมแพ้ในวันนี้จะกลายเป็นการชนะในวันหน้า การชนะในที่นี้คือชนะใจมวลชน ซึ่งเป็นชัยชนะที่คงทนยั่งยืนกว่าชัยชนะแบบชั่วคราวชั่วครา

3. การเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาส (Turn Crisis into Opportunity) แม้คำกล่าวนี้ จะดูเหมือนเป็นเพียงคำปลอบใจสำหรับผู้ตกทุกข์ได้ยาก แต่ก็ยังเป็นคำกล่าวที่สามารถทำให้เป็นจริงได้เสมอสำหรับผู้ที่ไม่ยอมแพ้แก่โชคชะตา ผู้ที่มีความรู้ความสามารถแม้จะตกอยู่ในสถานการณ์หรือสภาวะแวดล้อมใด ก็ย่อมแปลงประกายเจิดจรัสได้อยู่เสมอ ดังเช่นพระรามที่ขาดโอกาสในการเป็นมหาราชในเมืองหลวงตามวาระที่ควรจะเป็น แต่พระองค์ก็สามารถแสดงความรู้ความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์ในท้องถิ่นที่เสด็จผ่านกลายเป็นโอกาสให้ได้ใช้ชีวิตแบบ “ติดดิน” ใกล้ชิดกับประชาชนใน

ระดับ “รากหญ้า” และสามารถบำบัดทุกข์บำรุงสุข แก่ปัญหาได้อย่างตรงจุด รวดเร็ว ฉับไว จากวิกฤตการณ์ดังกล่าวได้สร้างโอกาสให้พระองค์ได้แสดงความรู้ความสามารถอย่างกว้างขวางก่อให้เกิดการมีแผ่ไพศาลไปทั่วราชอาณาจักร

ถอดบทเรียนการเนรเทศสู่ป่าครั้งที่สอง

การเนรเทศสู่ป่าครั้งแรกนั้น แม้จะสร้างความทุกข์โศกเศร้าอย่างใหญ่หลวงในระยะแรก แต่เมื่อเวลาผ่านไป และมองในอีกแง่มุมหนึ่งของเหตุการณ์ อย่างน้อยที่สุดพระเอก (พระราม) นางเอก (พระนางสีดา) และผู้ช่วยพระเอก (พระลักษมณ์) ได้ร่วมทางเคียงข้างไปด้วยกัน ในมุมมองของการเป็นคู่สมรสถือว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะได้ใช้ชีวิตร่วมกันอย่างใกล้ชิดใช้ชีวิตตามธรรมชาติแบบไม่เร่งรีบ (Slow Life) ซึ่งเป็นวิถีชีวิตในอุดมคติของคนทั่วไป โดยเฉพาะคนในสังคมเมือง ที่สำคัญคือปลอดภัยจากภาระหน้าที่การบริหารจัดการบ้านเมืองอันแสนซับซ้อนและวุ่นวายไปได้

ส่วนเหตุการณ์การเนรเทศครั้งที่สองนี้ อารมณ์ความรู้สึกแตกต่างจากการเนรเทศครั้งแรกโดยสิ้นเชิงเนื่องจากการเนรเทศครั้งนี้ เฉพาะพระนางสีดาเพียงองค์เดียว และเป็นการเนรเทศโดยใช้อุบายลวง ผู้ถูกเนรเทศรวมถึงมวลชนไม่รับทราบหรือรับรู้ล่วงหน้ามาก่อน หากรับรู้คงจะเกิดกรณีการต่อต้านและไม่ยอมรับการตัดสินใจอย่างแน่นอน เหตุเกิดจากการที่มีข้อสงสัยใน “ความบริสุทธิ์” ของพระนางสีดา โดยความสงสัยนี้เกิดจากการที่พระนางสีดาถูกทศกัณฐ์ลักพาตัวไปอยู่กรุงลงกาเป็นระยะเวลานานพอสมควร ด้วยความรู้สึกของปुरुชนคนธรรมดา ประกอบกับบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของการลักพาตัว จึงเกิดความเคลือบแคลงสงสัยว่าพระนางจะอยู่รอดปลอดภัยจากผู้ทรงอำนาจได้อย่างไร

จุดกำเนิดของความเคลือบแคลงสงสัยนี้เกิดจากชายสามัญชนคนหนึ่งซึ่งมีสถานะของการเป็นผู้วางอำนาจสูง มีนิสัยขี้บ่น ชอบตำหนิต่อว่าภรรยา จนภรรยาทนไม่ไหวต้องหนีกลับไปอยู่กับบิดามารดาของตน สามิเห็นดังนั้นจึงขับไล่ส่งให้ออกจากบ้านไปอย่างถาวร ไม่ยอมรับกลับเข้าบ้านเป็นภรรยาของตนอีกต่อไป ภรรยาจึงไปสั่นกระดิ่งร้องทุกข์ต่อพระรามพระรามผู้มีความยุติธรรมและยกย่องต่อสตรีเสมอมา ตัดสินความให้สามิยอมรับภรรยากลับเข้าบ้านดังเดิม แต่สามิกลับไม่ยอมรับคำตัดสิน และยังย้อนตอบพระรามว่า “ไม่เหมือนพระรามที่ยอมรับพระนางสีดากลับเข้าเมืองอโยธยาทั้งที่ไปอยู่กับทศกัณฐ์เป็นเวลานาน” ประโยคนี้เหมือนสายฟ้าฟาดในใจของพระรามหากมองในสถานะของการเป็นผู้นำ ถือว่าเป็นการทำลายอำนาจของผู้นำอย่างยิ่ง ถึงขั้นเรียกว่าเป็น “กบฏ” ได้เลย แต่พระรามผู้ทรงความเมตตาาก็ได้ทรงบังคับจิตใจให้ปฏิบัติตามคำสั่งแต่อย่างใด พระองค์กลับนำเอาคำย้อนแย้งนั้นมาขบคิดอย่างลึกซึ้งและอยู่ในสภาวะที่ต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างความ “ถูกต้อง” ตามค่านิยมในยุคนั้น หรือความ “ถูกใจ” ของตนเองอันเนื่องมาจากความรักความเชื่อมั่นในความบริสุทธิ์ใจอย่างเต็มเปี่ยม

การตัดสินใจเบื้องต้นนั้นพระรามจึงเลือกความถูกต้อง คือยอมสละราชบัลลังก์เพื่อเนรเทศตนเองออกสู่ป่าพร้อมพระนางสีดาอีกครั้ง ตามกระแสการไม่ยอมรับของสังคม ซึ่งไม่อาจทราบได้ว่ามีจำนวนมากน้อยเพียงใด ส่วนชายผู้ไม่ยอมรับภรรยานั้นเสมือนเป็นตัวแทนความคิดของผู้คนในสังคมที่ส่วนใหญ่ไม่กล้าเปิดเผยความคิดเห็นของตนเองแต่ในที่สุดพระรามก็ไม่อาจสละราชสมบัติในลักษณะของการตัดช่องน้อยแต่พอตัวไปได้ อันเนื่องด้วย “เกียรติและศักดิ์ศรี” ของราชวงศ์ โดยมีกระแสเสียงนิมิตจากบรรพบุรุษว่า หากตัดสินใจโดยคำนึงถึง “หัวใจ” มากกว่า “หน้าที่” ถือว่าขัดต่อการให้คำสัตย์ปฏิญาณในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักทศพิธราชธรรม การตัดสินใจเช่นนี้จะเป็นแบบอย่างของการตัดสินใจของผู้อื่นในภายภาคหน้าได้ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแบบที่ไม่เหมาะสมกับชนบและค่านิยมในยุคนั้น และอาจเป็นจุดสิ้นสุดของราชวงศ์ได้ดังนั้น พระรามผู้ซึ่งรักษากฎระเบียบอย่างเคร่งครัด จึงออกคำสั่งเนรเทศพระนางสีดาในฐานะมหาราชไม่ใช่ในฐานะสามี โดยมอบหน้าที่ให้พระลักษมณ์ผู้เป็นอนุชาทำหน้าที่นำพระนางสีดาไปสู่ป่าแต่เพียงลำพัง และถือว่าเป็นจุดสิ้นสุดความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระรามและพระนางสีดานับแต่บัดนั้นตราบนานแสนนานของชีวิตในภพชาตินี้

การตัดสินใจของพระรามที่เนรเทศสีดาสู่ป่าในครั้งนี้ หากพิจารณาแต่เพียงผิวเผินจะเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าพระราม “ใจร้าย” เป็นอย่างยิ่ง แต่หากพิจารณาในเชิงการบริหาร พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. การสละสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม (Self-Sacrifice for Public) ในมุมมองเชิงบริหาร การตัดสินใจครั้งนี้ถือว่าเป็นความเสียสละครั้งยิ่งใหญ่ของพระราม นั่นคือการเสียสละความสุขส่วนตนที่จะได้ครองคู่อยู่กับพระนางสีดา ซึ่งในฐานะมหาราชย่อมใช้สิทธิกระทำการนี้ได้ แต่ด้วยคุณธรรมอันสูงส่ง พระองค์จึงมองถึงผลกระทบโดยองค์รวม โดยยอมละทิ้งพระนางสีดาไปเพื่อรักษาจารีตประเพณีที่ยึดถือกันมาหลายชั่วอายุคน ยอมที่จะแบกรับความทุกข์ความเจ็บปวดทรมานใจ หากพระองค์ละเลยจารีตนี้ อาจมีการฉวยโอกาสการณ์นี้ไปใช้เป็นบรรทัดฐานและข้ออ้างเพื่อเป็นช่องทางในการกระทำความผิดจารีตโดยเจตนาได้

2. การยึดแนวทางประชากรธรรม (Fairness Populace) การที่พระรามรับฟังเสียงของประชาชนคนธรรมดาสามัญ แม้จะเป็นเพียงหนึ่งเสียงที่กล้าพูดแสดงทัศนะส่วนบุคคลต่อการบริหารงานของผู้บริหารระดับสูงแต่หนึ่งเสียงนี้เสมือนเป็นตัวแทนของประชาชนอีกหลาย ๆ คนที่ไม่กล้าใช้สิทธิใช้เสียงในการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวซึ่งมักพบเห็นทั่วไปในสังคม ที่คนส่วนใหญ่มักจะวางตัวเป็นกลางอยู่ใน “พื้นที่ปลอดภัย” ของตนเอง แต่เมื่อมีผู้กล้าร้องเรียนขึ้นมา เสียงนั้นจะกลายเป็นเสียงที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่นเสมอ และจะส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของผู้บริหารที่ต้องคำนึงถึงความต้องการของมวลชนเป็นสำคัญ

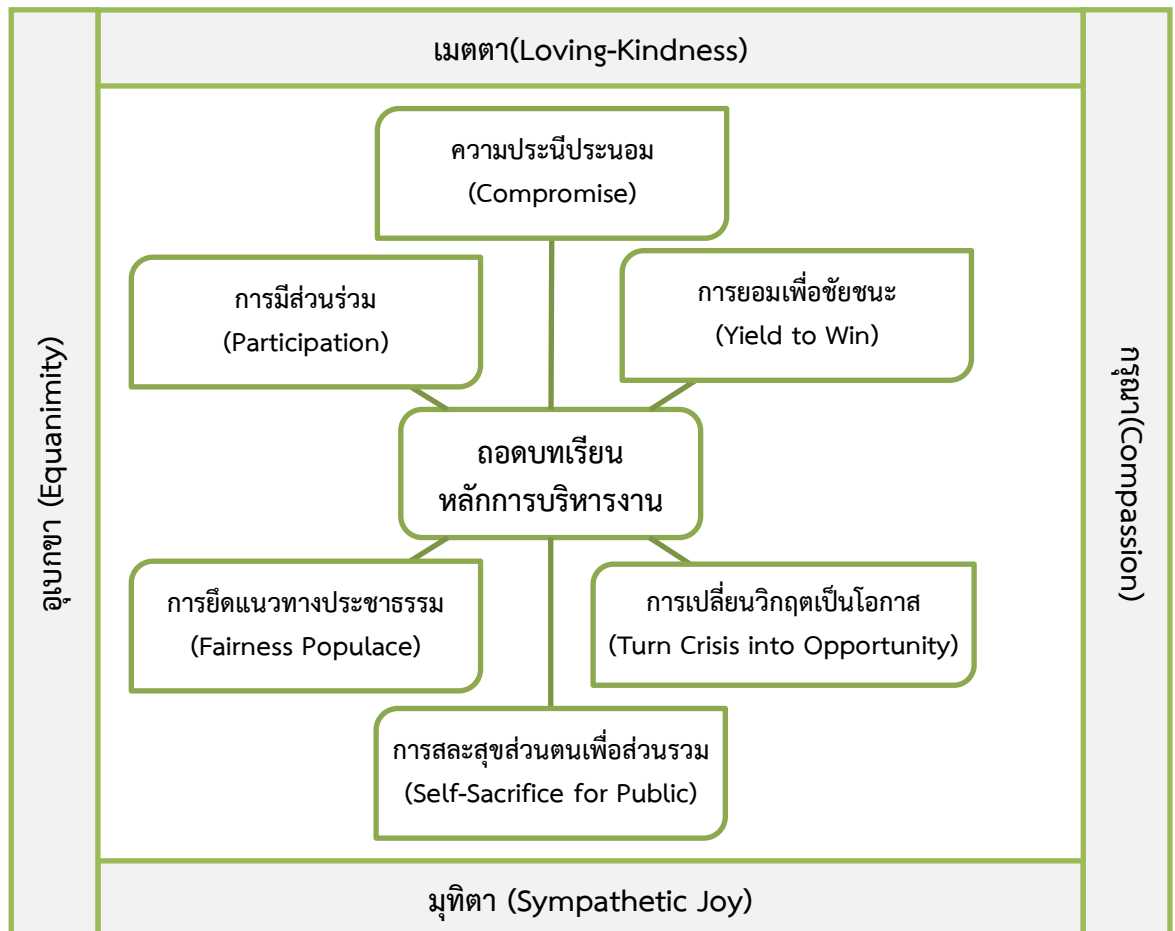
3. การมีส่วนร่วม (Participation) ก่อนที่พระรามจะตัดสินใจเนรเทศพระนางสีดาออกจากวัง พระองค์ไม่ได้ตัดสินใจอย่างปัจจุบันทันด่วนเพียงลำพัง แต่พระองค์ได้ปรึกษาและหวั่นเสียงเพื่อ

แนวโน้มจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น มหาเถรสมาคมซึ่งอาจารย์ที่นับถือสูงสุดพระมารดาทั้งสามคือพระนางเกาสุริยา ไทโยเกชี และสมุทราชา ซึ่งเป็นเครือญาติในราชวงศ์ที่ยังดำรงชีวิตอยู่ รวมถึงการพิจารณาบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วด้วยกระแสจิตในฐานะผู้บริหารสูงสุดการตัดสินใจที่มีความสำคัญต่อชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเช่นนี้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถ้วนถี่ การพิจารณาผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์จะช่วยสร้างความมั่นใจ และสามารถอ้างอิงได้ว่าพื้นฐานการตัดสินใจนั้นมาจากข้อแนะนำจากหลายฝ่าย

บทสรุป

จากการถอดบทเรียนหลักการบริหารงานจากการเนรเทศสู่ป่า ในละครโทรทัศน์สัญชาติอินเดียเรื่อง “สีดาราม ศีกรักรมहाลंगा” จำแนกออกได้เป็น 6 ประการ ประกอบด้วย ความประนีประนอม การยอมเพื่อชัยชนะ การเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาส การสละสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม การยึดแนวทางประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมดังกล่าว ได้สะท้อนมุมมองของการเป็นผู้บริหารที่มีความ “ชอบธรรม” ว่า ถึงแม้จะมีอำนาจสูงสุดอยู่ในตน แต่อำนาจนั้นต้องใช้เพื่อสร้างคุณประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นสำคัญ นอกจากหลักการบริหารงานจากการถอดบทเรียนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้บริหารที่ชอบธรรม (ดังเช่นพระรามซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความดีงามและเป็นอวตารของพระนารายณ์ตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู) ยังต้องยึดหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้บริหารในการครองตน ครองคน และครองงาน ประกอบด้วย เมตตา คือการปรารถนาให้ผู้อื่นมีสุขซึ่งสอดคล้องกับหลักความประนีประนอมเพื่อต้องการให้บุคคลอันเป็นที่รักมีความสุข กรุณา คือการปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์สอดคล้องกับหลักการเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาสในช่วงที่พระรามถูกเนรเทศทำให้มีโอกาสรบอาสูรและสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้ราษฎร มุทิตา คือการยินดีที่ผู้อื่นประสบความสำเร็จสอดคล้องกับหลักการยอมแพ้เพื่อชัยชนะในกรณีที่พระรามยอมถูกเนรเทศและมีความยินดีที่พระพรต โอธของราณีไทโยเกชีจะได้ขึ้นครองบัลลังก์ตามความประสงค์ของพระมารดาและอุเบกขา คือการวางเฉยด้วยใจเป็นกลางซึ่งสอดคล้องกับหลักการสละสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวมหลักการยึดแนวทางประชาธิปไตย รวมถึงหลักการมีส่วนร่วมเนื่องจากผู้บริหารเป็น “คนของประชาชน” การที่จะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (โดยเปิดเผย) ย่อมทำให้ตาชั่งความเที่ยงธรรมเอนเอียงไปจึงเป็นความท้าทายอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารในการที่จะรักษาสมดุลดังกล่าว

จากการถอดบทเรียนหลักการบริหารงานจากการเนรเทศสู่ป่า ในละครโทรทัศน์ “สีดาราม ศีกรักรมहाลंगा” สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 ถอดบทเรียนหลักการบริหารงานจากการเนรเทศสุป้า
ในละครโทรทัศน์ “สี่ดารา มหิทธิมาลิกา”

บรรณานุกรม

- โกวิท ตั้งตรงจิตร. (2547). **คุยเฟื่องเรื่องรามเกียรติ์**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- คณะกรรมการธรรมาภิบาลทางการเมือง และการบริหารสภาพพัฒนาการเมือง.(2556). **ถอดบทเรียน การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในท้องถิ่น**. นนทบุรี: สำนักงานสภาพพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า.
- คาเฮน, อดัม. (2556). **ถอดบทเรียนเปลี่ยนอนาคต**. แปลจาก Transformative Scenario Planning โดย สันติ กนกธนาพร สุมิท แซ่มประสิทธิ์ และชัยวัฒน์ธีระพันธ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิส่งเสริมการออกแบบอนาคตประเทศไทย.
- จตุพร วิชาญโชติอังกูร. (2561). **ถอดบทเรียนอย่างไร...ไม่ยาก (ตอนที่ 1) ถอดบทเรียนคืออะไร?**. ค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/631835>
- จอแก้ว เรืองย่อ **‘สิดาราม ศีกรักมหาสงคราม’**.(2561). ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2561, จาก <http://www.komchadluek.net/news/ent/258732>
- เชื้อชื่น ศรียาภัย. (2514). **ศึกรามเกียรติ์**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. (2559). **บทละครเรื่องรามเกียรติ์ และบ่อเกิดแห่ง รามเกียรติ์**. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- มณฑา เก่งการพานิช. (2556). **การถอดบทเรียน**. ค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2561, จาก www.ph.mahidol.ac.th/sos/group6/lesson_learned.pdf
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- วรางคณา จันทร์คง. (2557). **การถอดบทเรียน ตอนที่ 1. จุลสารสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพออนไลน์**. ค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2561, จาก <http://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/book571/rsearch571.pdf>
- ศุภวัตร ปลายน้อย. (2556). **น่านีวิถีวิทยาการถอดบทเรียนและสังเคราะห์องค์ความรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลิฟวิ่ง.
- อโณทัย โกภาศิริกรณ. (2555). **พรหมวิหาร 4 ภาควิชาภาษาอังกฤษ - Four sublime states of mind**. ค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/25867>